

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันคุณภาพชีวิตของคนในสังคมกลับไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร คนส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ และสภาพสังคมที่รุมเร้าให้ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อปากท้องของตนเองมากขึ้น (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 289) สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้คนจำนวนมากเกิดความเครียด และพยายามสรรหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะลดหรือบรรเทาความเครียด

การมีอารมณ์ขันเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี (นารีรัตน์ บุญช่วย, 2540 : 265) เพราะเมื่อคนเรามีอารมณ์ขันมักจะมีอาการหัวเราะร่วมด้วย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการผ่อนคลายทั้งทางร่างกายและจิตใจ (ม.ล.ศุ่ย ชุมสาย, 2524 : 138) สิ่งที่สามารถสร้างอารมณ์ขันได้มากกว่าปกติมักมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สภาพสังคม และค่านิยมในสังคมด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้รับเข้าใจและเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์, 2521 : 199)

คนจำนวนมากเลือกที่จะผ่อนคลายความเครียดด้วยการอ่านวรรณกรรมสี่อารมณ์ขัน เช่น หัสนิยาย หัสนคติ บทกวี บทกวีขบขัน บทกวีขบขัน หรือการ์ตูน (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 291) ผู้เขียนวรรณกรรมประเภทนี้จะสร้างเนื้อเรื่องที่สี่อารมณ์ขันได้จากการหยิบยกจินตนาการ ประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมาร้อยเรียงขึ้น โดยใช้กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขัน

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมสี่อารมณ์ขันของไทยพบว่ามีกรนำเสนอทั้งในรูปแบบร้อยกรองและร้อยแก้ว วรรณกรรมสี่อารมณ์ขันในรูปแบบร้อยกรอง เช่น เรื่องระเด่นลันได ของพระมหามนตรี (ทรัพย์) เรื่องพระมะเหลเถไถ และอุณรุทร้อยเรื่อง ของคุณสุวรรณ เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมสี่อารมณ์ขันในรูปแบบร้อยแก้ว เช่น บทละครพูดชวนหัวเรื่องอำนาจเสือโคร่ง ของพระพิพัฒน์พิทยาภูล เรื่องต้นสมยหิน ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัสนิยายเรื่องพล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการนำเสนออารมณ์ขันในวรรณคดีและวรรณกรรมในรูปแบบของบทละคร เรื่องสั้น และนวนิยายดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันยังมีผู้เขียนวรรณกรรมสี่อารมณ์ขันในรูปแบบความเรียงด้วย

ความเรียง คือ งานเขียนร้อยแก้วที่มีหัวข้อเรื่องหรือแนวคิดกำหนดไว้ มีการเรียงคำที่แสดงความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ผู้อ่านได้รับรู้ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 73)

ความเรียงจัดเป็นงานเขียนประเภทสารคดีที่มุ่งนำเสนอความคิดมากกว่าความรู้ (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2536 : 723) บางครั้งความเรียงยังมีลักษณะครอบคลุมไปถึงเรียงความที่มีการเรียบเรียงภาษาอย่างสละสลวยและมีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนในการเขียน (ชนะ เวชกุล, 2524 : 59) นอกจากนี้บทความประเภทแสดงความรู้สึก หรือรำพึงรำพันถึงความงามของธรรมชาติก็จัดเป็นความเรียงเช่นกัน (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2529 : 123)

เนื้อหาของความเรียงจะได้จากความนึกคิด ประสบการณ์ หรือความรู้ของผู้เขียนซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมาย คุณค่า และแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2536 : 723) ทั้งนี้การนำเสนอเนื้อหาที่จะต้องเป็นไปตามรูปแบบของการเขียนความเรียงอันประกอบด้วยคำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 73)

ความเรียงอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความเรียงเชิงสาระซึ่งจะมุ่งให้ผู้อ่านได้รับความรู้และเกิดความคิดเป็นประเด็นสำคัญ และความเรียงเชิงปกิณกะเป็นความเรียงที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็สอดแทรกสาระไปด้วย (ชนะ เวชกุล, 2524 : 61)

สำหรับความเรียงเชิงปกิณกะอาจเรียกว่าเป็นความเรียงเชิงสร้างสรรค์ (Creative Writing) ก็ได้ หากความเรียงนั้นมีลักษณะเน้นจินตนาการ ความคิดแปลกใหม่ในทางสร้างสรรค์ของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านเกิดสติปัญญาและความประทับใจมากกว่าความเรียงทั่วไป และยังมีควมพิถีพิถันในการเรียบร้อยด้วยคำเป็นพิเศษทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์และจินตนาการได้เป็นอย่างดี (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2527 : 547)

จักรพันธ์ โปษยกฤต เป็นชาวกรุงเทพมหานคร เกิดวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2486 เป็นจิตรกรอิสระที่มีความเชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม ทั้งแบบไทยประเพณีและศิลปะร่วมสมัย มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยเฉพาะผลงานที่วิจิตรงดงามบ่งบอกถึงพื้นฐานความรู้ที่แตกฉานด้านวรรณกรรม พุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ ศิลปะไทยและสากล เทคนิคการเขียนภาพ และความรู้รอบตัว ได้รับยกย่องเป็น 1 ใน 52 นายช่างเอกในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ประจำปี พ.ศ. 2543 (สมบัติ จำปาเงิน, 2546 : 30)

นอกจากผลงานการเขียนภาพแล้วยังมีผลงานการเขียนหนังสือที่นำมารวมเล่มและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ได้แก่ รวมเรียงความของศศิวิมล ศศิวิมลว่าร้าย ศศิวิมลตอบปัญหา ศศิวิมล สับแหลก และศศิวิมลท่องเที่ยวซึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือ พ.ศ. 2520 และการประกวดหนังสือขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) (สมบัติ จำปาเงิน, 2546 : 45)

จักรพันธ์ โปษยกฤต เป็นนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่องในนามปากกา “ศศิวิมล” สามารถนำเสนอเนื้อหาและใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ จินตนาการ ความนึกคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการสื่ออารมณ์ขันได้อย่างน่าสนใจ

อารมณ์ขันในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลมักจะมีเนื้อหาและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาก็จะมีลักษณะของการยั่วล้อ เสียดสี เหน็บแนม ประชดประชัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องโกรธเคืองหรือเสียหาย กลับกลายเป็นเรื่องน่าขบขันและแฝงด้วยแง่คิด ดังที่ สุวรรณิ สุคนธา (2539 : 33) กล่าวว่า “วิธีเสนอของศศิวิมลเป็นที่ตื่นเต้นกันในวงการมาก ถึงกับถามกันให้แซ่ควาศศิวิมลคือใคร... ศศิวิมลเขียนหนังสือสนุก มีอารมณ์ขัน และค้นมากมายอ่านแล้วสบาย ๆ กัน ๆ ในขณะเดียวกัน ก็ขบขันอย่างที่นักเขียนตลกจะต้องได้อาย” นอกจากนี้ วิภา โคมพนานคร (2539 : 33) ซึ่งเป็นคอลัมนิสต์ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ได้แสดงทัศนะต่องานเขียนของศศิวิมลว่า “ศศิวิมลมีลีลาการเขียนเป็นที่รู้จักกันถึงความขำขันที่เสียดสีถึงใครหรืออะไรแล้วละก็ไม่ธรรมดาแน่นอน”

กล่าวได้ว่าความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลมีลักษณะเด่นที่น่าสนใจทั้งในด้านเนื้อหา แนวคิด กลวิธีการนำเสนอ และการใช้ภาษา ดังตัวอย่างเรื่อง*สมบัติแผ่นดิน*ต่อไปนี้

เรื่อง*สมบัติแผ่นดิน*มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ศศิวิมลสร้างเรื่องได้อย่างน่าสนใจด้วยการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ถูกอกถูกใจขนาดเล็กตลกในบริเวณที่ดินของหญิงชราผู้หนึ่ง ต่อมาทางการได้ยึดถูกอกถูกใจจากหญิงชราเจ้าของที่ดิน โดยให้เหตุผลว่าเป็นสมบัติของแผ่นดิน หญิงชราเจ้าของที่ดินไม่พอใจเพราะนางเห็นว่าถูกอกถูกใจตกกลงในที่ดินของนางสมควรเป็นสิทธิ์ของนางโดยชอบธรรม จากนั้นศศิวิมลยกเหตุการณ์ประกอบขยายประเด็นดังกล่าวเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาว่าสิ่งใดควรถือว่าเป็นหรือไม่เป็นสมบัติของแผ่นดิน โดยเล่าเรื่องราวขำขันเกี่ยวกับพฤติกรรมของหญิงชราชาวบ้านสองคน คือ ยายเหี้ยมกับยายหนิมซึ่งเป็นเพื่อนบ้านคู่อริกัน วันหนึ่งหญิงชราทั้งสองคนทะเลาะกันด้วยเหตุที่หลานชายของยายเหี้ยมใช้หนังสือตีกิ่งผลมะม่วงของยายหนิมที่กิ่งยื่นเข้ามาในเขตบ้านยายเหี้ยม ยายหนิมต่อว่าหลานชายของยายเหี้ยมอย่างรุนแรงจนยายเหี้ยมทนไม่ได้ต้องกล่าวตอบโต้แทนหลานชาย การทะเลาะครั้งนี้ยายหนิมเป็นฝ่ายแพ้เพราะความเจ้าเล่ห์ของยายเหี้ยมที่อ้างว่าสิ่งใดที่ล้ำเข้ามาในเขตบ้านของใครก็ย่อมเป็นสิทธิ์

ของเจ้าของบ้าน เช่นเดียวกับกิ่งมะม่วงที่ยื่นเข้ามาในเขตบ้านยายเหงี่ยม ผลมะม่วงที่ติดอยู่กับกิ่งมะม่วงย่อมเป็นสิทธิ์ของยายเหงี่ยม โดยชอบธรรม ยายหนิมโกรธยายเหงี่ยมมากจึงหาทางแก้แค้นยายเหงี่ยมด้วยการนำผ้าห่มระดูที่ใช้แล้วขว้างไปบนหลังคาบ้านของยายเหงี่ยมเพื่อให้เป็นสมบัติของยายเหงี่ยม เช่นเดียวกับผลมะม่วงของยายหนิม การกระทำของยายหนิมทำให้ยายเหงี่ยมไม่พอใจแต่ก็ต้องยอมจำนน (ศศิวิมล, 2539 : 195-208)

เรื่องสมบัติแผ่นดินแสดงแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนทุกคนควรรู้ข้อกฎหมาย ดังเช่นเรื่องสิทธิ์ในการครอบครองทรัพย์สินตามความคิดของชาวบ้านกับหลักการทางกฎหมายที่มีความขัดแย้งกัน กล่าวคือประชาชนที่ไม่รู้กฎหมายมักจะเข้าใจว่าสิ่งใดที่ตกลงบนพื้นดินหรือยื่นล้ำเข้ามาในพื้นที่ของตนจะต้องเป็นกรรมสิทธิ์ของตน โดยชอบธรรมซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องเพราะการที่จะพิจารณาว่าสิ่งใดควรตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดนั้นจะต้องพิจารณาไปตามความเหมาะสมและความถูกต้องตามหลักกฎหมายด้วย

หากพิจารณาตามความเหมาะสมแล้วลูกอุกกาบาตที่ตกลงในบริเวณที่ดินของหญิงชราในตอนต้นเรื่องไม่ใช่ทรัพย์สินที่ชาวบ้านสมควรจะครอบครอง เนื่องจากลูกอุกกาบาตอาจจะมีสารหรือแร่ธาตุบางอย่างที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย หรือมีประโยชน์ต่อการศึกษาของนักวิทยาศาสตร์ ทางราชการจึงต้องนำไปตรวจสอบ หากลูกอุกกาบาตก่อให้เกิดอันตรายก็จะได้หาวิธีป้องกันหรือกำจัด แต่ถ้ามีประโยชน์ก็จะได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมให้สมกับเป็นทรัพย์สินของชาติหรือสมบัติของแผ่นดินต่อไป

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายแม้ว่าลูกอุกกาบาตจะตกลงในที่ดินของหญิงชราในตอนต้นเรื่องแต่หญิงชราก็ไม่มีสิทธิ์ในการครอบครอง เนื่องจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ บัญญัติไว้ว่า “บุคคลอาจได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์แห่งสังหาริมทรัพย์อันไม่มีเจ้าของโดยเข้าถือเอา เว้นแต่การเข้าถือเอานั้นเป็นของต้องห้ามตามกฎหมาย หรือฝ่าฝืนสิทธิของบุคคลอื่นที่จะเข้าถือเอาสังหาริมทรัพย์นั้น” (ประสพชัย ยามาติ และ วัฒนา รัตนวิจิตร, 2505 : 258) ดังนั้นหญิงชราในตอนต้นเรื่องจึงไม่มีสิทธิ์ครอบครองลูกอุกกาบาตตามที่ตนเข้าใจ แม้ว่าลูกอุกกาบาตเป็นสิ่งที่ไม่มีเจ้าของเพราะลูกอุกกาบาตอาจจัดเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมาย ทางราชการจึงต้องยึดไว้เป็นสมบัติของแผ่นดิน

ทั้งนี้ทางราชการยังสามารถใช้สิทธิ์ในการครอบครองตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินของแผ่นดิน ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น รวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน...” (สมจิตร์

ทองศรี, 2535 : 83) จากข้อกฎหมายดังกล่าวลูกอุกกาบาตที่ตกลงมาบนพื้นดินจึงเป็นสาธารณสมบัติที่ทางราชการสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เนื่องจากนักวิทยาศาสตร์สามารถนำลูกอุกกาบาตไปศึกษาวิจัยอันจะเกิดประโยชน์ด้านวิชาการต่อไปในอนาคต

นอกจากแนวคิดเรื่องการมีความรู้เรื่องกฎหมายแล้วผู้เขียนยังแสดงทัศนะถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมว่าควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปันและมีน้ำใจต่อกัน มิเช่นนั้นเราก็ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีของยายหนิมและยายเหิงยิม แม้จะเป็นเพื่อนบ้านกันแต่ก็ขาดความเอื้ออาทรต่อกันทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและอยู่ร่วมกันอย่างไม่ปกติสุข

สำหรับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันที่ผู้เขียนใช้ในเรื่อง*สมบัติแผ่นดิน* คือ กลวิธีการเสียดสีพฤติกรรมของบุคคล โดยผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความเชื่ออย่างมงายของชาวบ้านว่าลูกอุกกาบาตเป็นสิ่งแปลกประหลาดจนก่อให้เกิดพฤติกรรมที่น่าขบขัน คือพากันไปดูลูกอุกกาบาตที่บ้านหญิงชราแล้วได้ทำการต่าง ๆ ดังนี้ “...มีการปิดทอง ปักธูป บูชาเช่นวิกแก่ลูกอุกกาบาตด้วยพวงมาลัย แลดอกไม้อวดแข่งตามประเพณี อาจจะมีการเลี้ยงเซียมซี ขอหวย ขอลูก ขอของหายได้คืนและขออะไรต่อมิอะไรอีกสารพัด ตามประสาคนขี้ขอและตามวัฒนธรรมประเพณีอีกเช่นกัน” (ศศิวิมล, 2539 : 196)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังใช้กลวิธีการล้อเลียนเพื่อสร้างความขำขัน โดยนำเนื้อหาบางตอนของวรรณคดีมาเชื่อมโยงกับเรื่องที่คุณเขียนนำเสนอ ดังนี้ “...จากวันนั้น หลังจากต้องสรรพรหมาสตร์เป็นศึกหนักหนาแล้วยายหนิมก็คิดค้นตั้งพิธีบูชาครนาคบาศในโพรงไม้โรทันขึ้น ใช้เวลาอยู่หลายวันกว่าจะหาวัตถุเครื่อง ไอสถสังกรณีตรีชวาว่าน” (ศศิวิมล, 2539 : 204)

ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์ตอนที่ยายหนิมดำเนินการแก้แค้นยายเหิงยิมซึ่งเป็นเรื่องของชาวบ้าน ไปเปรียบเทียบกับเหตุการณ์สำคัญในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ในตอนที่ยานทรชิตทำพิธีบูชาครนาคบาศในโพรงไม้โรทัน กล่าวคือ “พิธีบูชาครนาคบาศในโพรงไม้โรทัน” ในเรื่อง*สมบัติแผ่นดิน* ผู้เขียนนำมาเปรียบเทียบกับการแก้แค้นของยายหนิม เป็นการล้อเลียนเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกขบขันกับความยิ่งใหญ่ ความศักดิ์สิทธิ์ และอิทธิฤทธิ์ในพิธีกรรมของยายหนิม เปรียบเทียบกับวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งพิธีดังกล่าวเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่ยานทรชิตประกอบขึ้นโดยให้นาคคายพิษลงในสร เมื่อแผลงสรก็จะกลายเป็นนาคจำนวนมากพันพิษและไล่รัดศัตรู ยานทรชิตประกอบพิธีนี้ขึ้นเพื่อต้องการปลงพระชนม์พระลักษมณ์และบริวาร (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2514 : 566–567)

กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันอีกประการหนึ่งในเรื่อง*สมบัติแผ่นดิน* คือกลวิธีการทำให้เป็นเรื่องเพศหรือเรื่องสัปดน โดยผู้เขียนใช้คำพวน คำที่มีความหมายโดยนัย และคำพยานที่สื่อไปถึงเรื่องเพศหรือเรื่องสัปดน ด้วยการนำเสนอในรูปแบบของกลอนสุภาพได้อย่างน่าสนใจและสร้าง

ความขบขันให้แก่ผู้อ่าน โดยไม่รู้สึกรู้หายาบคาย ซึ่งจะเห็นได้จากตอนที่ยายหนีกับยายเหี้ยมด่าทอ
กันเป็นบทกลอน ดังนี้

เอออีหมอกหงอกหงอยนั่งถอยหมอน
 ำละครในวงเสร็จใหม่ใหม่
 ไม่เช็ดตูดเช็ดก้นคนจัญไร
 เอาขี้ปายข้างฝาบารมี
 ทำหัวหมอกฎหมายอีควายเหี้ยม
 เที้ยวถ้อเสียมขุดเห็ดอีเป็ดผี
 มะม่วงมึงมะม่วงกูดูให้ดี
 มิใช่ผีมะม่วงพวงผัวมึง (ศศิวิมล, 2539 : 203-204)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้คำว่า “ถอยหมอน” ซึ่งเป็นคำพวนสื่อความเกี่ยวกับเรื่องขน
ในที่ลับ คำว่า “ผีมะม่วง” หมายถึง ผีที่โคนขาหนีบเกิดจากต่อมน้ำเหลืองได้รับการติดเชื้อกามโรค
ชนิดหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 521) และคำว่า “พวง” ซึ่งมีความหมายโดยนัยสื่อถึงอวัยวะเพศ
ชาย ทั้งนี้ยังมีการใช้คำหยาบและคำด่า คือ “อีเป็ดผี”, “อีควาย”, “มึง”, “กูดู” และคำว่า “จัญไร” ซึ่ง
มีความหมายว่า เลวทราม, ต่ำช้า, ไม่เป็นมงคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 221) คำเหล่านี้ ทำให้
ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันเพราะผู้อ่านจะเกิดจินตนาการและนึกคิดตามถ้อยคำที่ผู้เขียนนำเสนอ

นอกจากศศิวิมลจะมีความสามารถในการนำเสนอความขบขันโดยใช้กลวิธีดังกล่าว
แล้วยังมีการใช้คำและสำนวนโวหารมาสร้างสรรค์งานเขียนของตนให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและ
คล้อยตามสารที่นำเสนอ เช่น คำสื่อภาพ เสียง อารมณ์ และความรู้สึก ดังจะเห็นได้จากการ
บรรยายเนื้อหาตอนที่ยายหนีขว้างผ้าชำระดูหรือผ้าเดี่ยว ไปบนหลังคาบ้านยายเหี้ยมเป็นบทกลอน
ดังนี้

จับผ้าเดี่ยวเหนียวน้ำว้าว่าง
 ขว้างขว้างสุดกำลังหลังไหล์
 ลอยละล้าปลิวว่อนร้อนไป

ตกใส่หลังคาปราสาท
 ┌───┘
 ┌───┘
 ก็มาพาทวาดไหวไปทั้งเรือน
 ┌───┘ ┌───┘
 ┌───┘ ┌───┘ ┌───┘
 ลั่นเลื่อนบึงปึงสังกะสี
 └───┘

ข้างยายเหยี่ยมตกใจไม่สมประดี
 └───┘

แต่่นรื้อออกมาป้อนหน้าดู ฯ (คติวิมล, 2539 : 205)
 └───┘

ในตัวอย่างดังกล่าวคติวิมลใช้การเล่นคำโดยการใส่สัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะเพื่อให้ผู้อ่านเห็นจังหวะในการเคลื่อนไหวของตัวละครและสิ่งของ

สัมผัสสระ ได้แก่ สัมผัสสระเสียง /เอีย/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ว/ คือ คำว่า “(ผ้า) เตี่ยว” กับคำว่า “เหนี่ยว” สัมผัสสระเสียง /อา/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ว/ คือ คำว่า “(เหนี่ยว)น้ำว” กับคำว่า “ก้าว” สัมผัสสระเสียง /อะ/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ง/ คือ คำว่า “(เท้า)ล้ง” กับคำว่า “หลัง” สัมผัสสระเสียง /อิ/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ว/ คือ คำว่า “(ละ)ลิว” กับคำว่า “ปลิว” สัมผัสสระเสียง /ออ/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /น/ คือ คำว่า “ว่อน” กับคำว่า “ร่อน” สัมผัสสระเสียง /อา/ คือ คำว่า “(หลัง)คา” กับคำว่า “(บ)รา(ดี)” และคำว่า “มา” กับคำว่า “หน้า” สัมผัสสระเสียง /อา/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ด/ คือ คำว่า “(กัมป)นาท” กับคำว่า “ทวาด(ไหว)” สัมผัสสระเสียง /ไอ/ คือ คำว่า “(ทวาด)ไหว” กับคำว่า “ไป” และคำว่า “(ตก)ใจ” กับคำว่า “ไม่” สัมผัสสระเสียง /อะ/ และมีเสียงพยัญชนะท้าย /ง/ คือ คำว่า “(บึง)ปึง” กับคำว่า “สัง(กะสี)” ส่วนสัมผัสพยัญชนะ ได้แก่ สัมผัสเสียงพยัญชนะต้น /ขว/ คือ คำว่า “เขวี้ยง” กับคำว่า “ขว้าง” สัมผัสเสียงพยัญชนะต้น /ล/ คือ คำว่า “หลัง” กับคำว่า “ไหล” คำว่า “ลอย” กับคำว่า “ละลิว” และคำว่า “ลั่น” กับคำว่า “เลื่อน” สัมผัสเสียงพยัญชนะ /ว/ คือ คำว่า “ทวาด” กับคำว่า “ไหว” สัมผัสเสียงพยัญชนะเสียง /ป/ คือ คำว่า “บึง” กับ คำว่า “ปึง”

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีศิลปะในการใช้คำกริยาเพื่อแสดงลักษณะอาการของตัวละครและการเคลื่อนไหวของสิ่งของเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่อง คือเห็นภาพการกระทำของยายหมิมที่ “เหนี่ยวน้ำวก้าวย่าง” และ “เขวี้ยงขว้างสุดกำลังหลังไหล่” จนทำให้ผ้าเตี่ยว “ลอยละลิวปลิวว่อนร่อนไป” ตกอยู่บนหลังคาบ้านยายเหยี่ยม

ศศิวิมลยังใช้คำที่ให้ภาพและเสียงได้อย่างเร้าใจในการบรรยายการเคลื่อนไหวของผ้า เดี่ยวที่ตกลงบนหลังคาสังกะสีบ้านยายเหี้ยมทำให้เกิดเสียง “กัมปนาทหวาดไหวไปทั้งเรือน” คือ มีเสียงดังเกินความเป็นจริง เพราะคำว่า “กัมปนาท” หมายถึง เสียงบันลือ เสียงหวั่นไหวไปทั่ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 82) และหลังคาสังกะสียังมีเสียง “คลื่นเลื่อนปึงปึง” ทำให้ยายเหี้ยมตกใจมากจนต้องรีบวิ่งออกมาดู

นอกจากนี้ศศิวิมลยังนำโวหารภาพพจน์มาใช้พรรณนาเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเห็นภาพด้วย ดังข้อความว่า “...สาวชะ โงกถูกเข็งถูกยั้งแตกบ้าง หล่นบ้าง เก็บเกี่ยวแล้ว เขวี้ยงบ้าง เรียกว่ากิน ครั้งทึงก่อน มีหนาลูกกระสุนดินยังล่องเลยเข้าไปกระทบหลังคาสังกะสีบ้านยายหนิมเป็นท่าฝนราว กับศึกพรพรมหาสตรี เมื่อคราวอินทรีชิตยงทัพพระลักษมณ์...” (ศศิวิมล, 2539 : 204)

ตัวอย่างดังกล่าวผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์สองประเภทในการเปรียบเทียบเหตุการณ์ เดียวกัน อย่างแรกคือ ใช้อุปมาเปรียบเทียบ โดยใช้คำว่า “เป็น” เปรียบลูกกระสุนดินจำนวนมากที่หล่นมายายเหี้ยมใช้ยิงมะม่วงตกกระทบหลังคาสังกะสีบ้านยายหนิมว่าเหมือนกับท่าฝน อย่างที่สองคือ ใช้อุปมาเปรียบเทียบ โดยใช้คำว่า “ราวกับ” เปรียบการยิงลูกกระสุนดินจำนวนมากตกกระทบหลังคาสังกะสีบ้านยายหนิมว่าเหมือนกับศึกพรพรมหาสตรีครั้งที่อินทรีชิตยงทัพพระลักษมณ์

จากการวิเคราะห์ความเรียงเชิงสร้างสรรค์เรื่อง *สมบัติแผ่นดิน* จะเห็นได้ว่าศศิวิมล นำเสนอเนื้อหาและแนวคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน มีกลวิธีการสร้างสรรค์เรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขัน อย่างมีศิลปะ และใช้ภาษาได้อย่างมีพลังในการสื่อสาร มีการหยิบยกเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็น เรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงจินตนาการและทัศนะของผู้เขียนมาถ่ายทอดในความ เรียงเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันและประทับใจ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเนื้อหา แนวคิด กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน และการใช้ภาษาในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ ของศศิวิมลว่ามีสาระและวิธีการเขียนอย่างไรที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันและประทับใจได้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ ความเรียง แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเรียง

1.1 ความหมายและลักษณะของความเรียง

ความเรียง คือ งานเขียนร้อยแก้วที่มีหัวข้อเรื่องหรือแนวคิดกำหนดไว้ มีการเรียบเรียงคำเพื่อแสดงความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ผู้อ่านทราบโดยประโยคแต่ละประโยคมีเนื้อเรื่องติดต่อกันรวมเป็นข้อความใหญ่ เรียกว่าเป็นความเรียงเรื่องหนึ่ง (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 73) ความเรียงเป็นงานเขียนประเภทสารคดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอความคิด ประสบการณ์ ความรู้ของผู้เขียน โดยใช้วิธีการเขียนที่น่าอ่านและชวนให้ติดตาม (ตรีสิลป์ บุญขจร, 2536 : 723) ความเรียงแต่ละเรื่องมีความยาวไม่เท่ากัน บางเรื่องอาจมีความยาวเพียงหน้ากระดาษเดียว บางเรื่องอาจมีความยาวขนาดเรื่องสั้นก็ได้ (ชนะ เวชกุล, 2524 : 61)

สรุปได้ว่าความเรียง คือ งานเขียนร้อยแก้วประเภทสารคดีที่น่าเสนอความคิด ประสบการณ์ ความรู้ของผู้เขียนโดยใช้กลวิธีการเขียนที่น่าสนใจ และความเรียงหนึ่งเรื่องจะมีขนาดความยาวที่สอดคล้องกับเนื้อหา

1.2 เนื้อหาของความเรียง

ความเรียงโดยทั่วไปมักจะนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่าด้านแง่คิดในเชิงปรัชญาเกี่ยวกับโลกและชีวิต บางครั้งผู้เขียนสามารถนำเสนอเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญสำหรับคนอื่น ๆ แต่กลับทำให้ผู้อ่านความเรียงสามารถเข้าใจความหมาย คุณค่า และแนวทางในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี (สายทิพย์ นุถุลกิจ, 2537 : 262)

ความเรียงประกอบด้วยเนื้อหาส่วนที่เป็นคำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ผู้เขียนความเรียงจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการเขียนให้ชัดเจน มีการวางโครงเรื่องเพื่อให้เรื่องดำเนินไปตามลำดับที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ความเรียงที่ดีจะต้องมีเอกภาพ หมายถึง เนื้อเรื่องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีสัมพันธ์ภาพ หมายถึง เนื้อเรื่องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกัน และมีสารัตถภาพ หมายถึง การเน้นใจความสำคัญ แสดงความคิดหลักของเรื่องเด่นชัด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง ที่อ่านได้อย่างชัดเจน (ชนะ เวชกุล, 2524 : 59-60)

1.3 ประเภทของความเรียง

ความเรียงอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ ความเรียงเชิงสาระซึ่งเป็นการเรียงที่เขียนขึ้นบนพื้นฐานของความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และข้อเท็จจริง เนื้อหาของ

ความเรียงเชิงสารคดีค่อนข้างเป็นเรื่องหนัก เช่น การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น ผู้เขียนจะใช้จินตนาการประกอบข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงที่มุ่งสร้างความประทับใจ และแสดงความรู้สึกรักของผู้เขียนให้ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจตามที่ผู้เขียนต้องการ วิธีการเขียนจะมีการใช้ภาษาแบบทางการมีข้อมูลประกอบเหตุผลและมีหลักฐานอ้างอิงเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อถือ (ทวีศักดิ์ ญาณะประทีป, 2525 อ้างถึงใน สายทิพย์ นฤถกิจ, 2537 : 263) ความเรียงเชิงสารคดีจึงเป็นงานเขียนที่มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความคิดและได้รับความรู้เชิงวิชาการเป็นสำคัญ

ความเรียงประเภทที่สองคือความเรียงเชิงปกิณกะเป็นความเรียงที่นำเสนอเรื่องทั่วไปรวมถึงประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับ ซึ่งสามารถให้แง่คิดที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิตแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี (สายทิพย์ นฤถกิจ, 2537 : 264) ความเรียงลักษณะนี้ผู้เขียนอาจจะนำเสนอเรื่องในเชิงเสียดสี ถากถาง ประชดประชัน ซึ่งสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดแปลกใหม่และอารมณ์ขันอีกด้วย (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536 : 87) ผู้เขียนความเรียงเชิงปกิณกะจะพิถีพิถันในการเลือกใช้ถ้อยคำ และสำนวนโวหารในการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นพิเศษเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรสชาติ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งยังเข้าใจเนื้อหาตามที่ผู้เขียนนำเสนอ (ทวีศักดิ์ ญาณะประทีป, 2525 อ้างถึงใน สายทิพย์ นฤถกิจ, 2537 : 263) สำหรับความเรียงเชิงปกิณกะอาจเรียกว่าความเรียงเชิงสร้างสรรค์ก็ได้ (สายทิพย์ นฤถกิจ, 2537 : 264)

1.4 ลักษณะและประเภทของความเรียงเชิงสร้างสรรค์

ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ เป็นความเรียงที่มีลักษณะสร้างสรรค์ในการแสดงความคิดอิสระ แปลกใหม่ มีคุณค่า ส่งเสริมให้เกิดสติปัญญา และให้ความรู้สึกรับประทับใจแก่ผู้อ่านมากกว่าความเรียงทั่วไป เนื้อหาที่นำเสนอจะเน้นจินตนาการของผู้เขียนซึ่งมักจะได้จากประสบการณ์ในชีวิตแล้วนำมาเขียนให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ภาษาที่ใช้ในความเรียงเชิงสร้างสรรค์จะแตกต่างไปจากความเรียงทั่วไป คือ ผู้เขียนจะบรรจงเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาอย่างมีศิลปะตามลีลาของตนเอง มีการใช้โวหารภาพพจน์ในการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2527 : 547) ความเรียงเชิงสร้างสรรค์จัดเป็นงานเขียนที่แสดงถึงภูมิความรู้ของผู้เขียน นอกจากนี้ยังให้แง่คิดที่มีคุณค่า ความเพลิดเพลิน และความประทับใจแก่ผู้อ่านอีกด้วย (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2536 : 1025)

ความเรียงเชิงสร้างสรรค์อาจแบ่งได้หลายประเภท เช่น ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทเล่าเรื่องเชิงสนทนาวิสาสะ ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทเกร็ดความรู้เรื่องต่าง ๆ ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทบันทึกการท่องเที่ยว และความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทเสนอข้อคิดเห็น เป็นต้น (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 78-79)

สำหรับความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลจัดเป็นความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทเล่าเรื่องเชิงสนทนาวิสาสะ ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ประเภทนี้ผู้เขียนจะเขียนจากประสบการณ์หรือได้ฟังจากผู้อื่นมาผสมผสานกับความคิด และจินตนาการของตน โดยใช้วิธีเขียนเล่าเรื่องเหมือนมีผู้เล่ามานั่งเล่าให้ฟังอยู่ตรงหน้า ภาษาที่ใช้มักจะเป็นภาษาพูด เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วจะเข้าใจง่ายเกิดความคล้อยตามและประทับใจต่อเรื่องที่คุณเขียนนำเสนอ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531 : 78)

1.5 การพิจารณาคุณค่าความเรียงเชิงสร้างสรรค์

การพิจารณาคุณค่าของความเรียงเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้อ่าน เพราะจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจต่อนเนื้อหา แนวคิด และคุณค่าของความเรียงเชิงสร้างสรรค์ได้มากยิ่งขึ้น สำหรับประเด็นในการพิจารณาคุณค่าของความเรียงเชิงสร้างสรรค์มีดังนี้ (ชนะ เวชกุล, 2524 : 61)

1.5.1 การเปิดเรื่องหรือคำนำ

1.5.2 การดำเนินเรื่อง

1.5.3 การปิดเรื่องหรือสรุป

1.5.4 สำนวนภาษา

1.5.5 คุณค่าหรือแนวคิดของเรื่อง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเรียงอาจสรุปได้ว่าความเรียงเป็นงานเขียนที่นำเสนอเนื้อหา แนวคิด และใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ โดยเฉพาะความเรียงเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะสร้างสรรค์ทั้งด้านเนื้อหา แนวคิด และการใช้ภาษา นอกจากนี้ยังมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความคิดอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

2.1 ความหมายของอารมณ์ขัน

อารมณ์ขัน หมายถึง สิ่งที่ทำให้หัวเราะหรือการมีภาวะอารมณ์ขันโดยอาจจะเปล่งเสียงหัวเราะ หรือยิ้ม หรือแสดงท่าที่พอใจก็ได้ (สิทธิา พิณีจกุล, 2528 : 481) อารมณ์ขันยังหมายถึงภาวะอารมณ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย อันมีผลไปสู่ลักษณะนิสัย จิตใจ คุณธรรม และการแสดงออก (Shakespeare, อ้างถึงใน สิทธิา พิณีจกุล, 2528 : 481) นอกจากนี้อารมณ์ขันอาจหมายถึง ความรู้สึกที่แสดงออกให้รู้เห็นว่า ปรากฏการณ์ที่พบเห็นนั้นเป็นปรากฏการณ์ตลก

การแสดงออกจะปรากฏในกิริยาการข้มแย้ม หัวเราะ เฮฮา หัวร่อนงอหงาย และหัวเราะที่องค์คัด
ท้องแข็ง อย่างใดก็ได้แต่มักเรียกรวมกันว่าหัวเราะ (สุรพล บัณฑุเสถณี, 2539 : 9)

2.2 ลักษณะและความสำคัญของอารมณ์ขัน

อารมณ์ขันเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา และอารมณ์ขันยังเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพด้วย เนื่องจากคนมีอารมณ์ขันจะเป็นคนที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และมักจะมองโลกในแง่ดี (นงลักษณ์ แซ่มโซติ, 2521 : 20) อารมณ์ขันยังช่วยผ่อนคลายความเครียดได้โดยแต่ละคนจะมีความรู้สึกขำขันที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้อารมณ์ขันแต่ละสังคมมีลักษณะเฉพาะตัว คนต่างสังคมที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมไม่อาจเกิดอารมณ์ขันในเรื่องเดียวกันได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ้างถึงใน ขนิษฐา สว่างศรีจิตร, 2540 : 4)

อารมณ์ขันมีความสำคัญต่อมนุษย์ ดังนี้ (อุบลรัตน์ ศิริชูวงศ์, อ้างถึงใน ขนิษฐา สว่างศรีจิตร, 2540 : 3-4)

- 1) อารมณ์ขันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาของมนุษย์เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน ได้มีผู้สันนิษฐานว่าสมัยโบราณมนุษย์ใช้เสียงหัวเราะเป็นสัญญาณในการสื่อสารให้สมาชิกของกลุ่มทราบว่ายอันตรายผ่านพ้นไปแล้วไม่ต้องหลบซ่อนอีก
- 2) อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือช่วยในการลดทอนอำนาจที่เหนือกว่าของฝ่ายตรงข้าม โดยฝ่ายที่สามารถใช้อารมณ์ขันเรียกเสียงหัวเราะได้มักจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ
- 3) อารมณ์ขันอาจเป็นได้ทั้งการสร้างความเพลิดเพลินและความสามัคคีให้กลุ่ม ในขณะที่เดียวกันก็อาจเป็นชนวนจุดความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างคนที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
- 4) อารมณ์ขันเป็นกระจกที่สะท้อนให้เห็นธาตุแท้ของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี
- 5) อารมณ์ขันมีบทบาทในการสื่อสาร โดยเนื้อหาในอารมณ์ขันมักมีข่าวสาร หรืออารมณ์ความรู้สึกบางอย่างที่ผู้สื่อสารต้องการจะสื่อสารกันโดยเจตนาหรือไม่ก็ได้

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของอารมณ์ขันอีกว่าอารมณ์ขันเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมอารมณ์ของแต่ละวัน ช่วยกำจัดความเครียด ทำให้คนเราสามารถยืดเวลาในการดำรงชีวิตอีกต่อไป (มาหัวร่อต่อชีวิต, 2544 : 25) ดังนั้นอารมณ์ขันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ ดังที่ อุบลรัตน์ ศิริชูวงศ์ (2533 : 2) กล่าวไว้ว่า "อารมณ์ขันเป็นเรื่องพื้นฐานของชีวิตมนุษย์เทียบได้กับศาสนาและภาษา"

2.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันมีด้วยกันหลายประการดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541 : 293-295, เจตนา นาควิษระ, 2542 : 61-64 และ ม.ล.ตุ้ย จุฬสาย, 2524 : 140-146)

2.3.1 การปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากความคับข้องใจโดยใช้เป็นหนทางระบายความก้าวร้าวใส่ผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากการเกิดอารมณ์ขันเมื่อได้เห็นความโหดร้ายของคนอื่น แต่ทั้งนี้ อารมณ์ขันจะต้องมีลักษณะที่ไม่ใช่อารมณ์รุนแรง และผู้ที่รับอารมณ์ขันจะต้องไม่เอาตัวเข้าไปผูกพันกับสิ่งที่ชวนขันมากเกินไป เช่น ถ้าเห็นใครเหยียบเปลือกกล้วยลื่นหกล้มเราก็มักอดหัวเราะไม่ได้ แต่ถ้าเขาได้รับบาดเจ็บเราก็จะไม่หัวเราะ เพราะอารมณ์ขันได้เปลี่ยนเป็นความสงสาร

2.3.2 การระบายความโกรธที่อัดอั้นภายในจิตใจออกมา ดังที่เราอาจจะคุ้นเคยกับปรากฏการณ์ที่ว่า “โกรธจนขำ”

2.3.3 การปิดกั้นจิตใจของตนเองไม่ให้ต้องกระทบกับความจริงอันเจ็บปวดเกินกว่าจะทนได้ เพราะถ้าไม่มีอารมณ์ขันจิตใจของคนเราคงจะแตกร้าวเป็นเสี่ยง ๆ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่โหดร้าย

2.3.4 ความต้องการแต่งเติมในสิ่งที่รู้สึกคับข้องใจกับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ เช่น เมื่อเห็นตัวตลกเดินผ่านเปลือกกล้วย เราจะรู้สึกเครียดกับการคาดเดาว่าตัวตลกจะต้องเหยียบเปลือกกล้วยอย่างแน่นอน ซึ่งธรรมชาติของเรื่องตลกจะไม่ทำให้ตัวตลกต้องล้มกลิ้งในรอบแรกแต่จะเดินฉวัดเฉวียนไปมาให้เราต้องลุ้นอย่างถึงที่สุด เมื่อถึงจุดหนึ่งที่เราไม่คาดหวังแล้วว่าตัวตลกจะล้ม ณ จุดนั้นเอง ที่การหกล้มจะเกิดขึ้นซึ่งเท่ากับเป็นการแต่งเติมอารมณ์ขันให้เต็มเปี่ยมและเกิดเสียงหัวเราะออกมา

2.3.5 การเกิดความต่อต้าน เช่น การต่อต้านบุคคลที่มีอำนาจ กฎระเบียบสังคม ความเชื่อหรือค่านิยมต่าง ๆ อารมณ์ขันลักษณะนี้จะพบในการ์ตูนล้อเลียนการเมือง ตลกเคี้ยวของอุดม แต่พานิช เป็นต้น

2.3.6 การกระทำที่แตกต่างออกไปจากลักษณะปกติของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้นอาจเห็นว่าเป็นสิ่งที่แปลกและชวนขบขัน เมื่อใดที่อารมณ์ขันเกิดจากความประหลาดใจมากก็ยิ่งมีความขบขันมาก

2.3.7 การกระทำที่มีลักษณะแข็งทื่อ หรือลักษณะที่คล้ายกับเครื่องจักร เช่น การพูดซ้ำพูดซากอยู่ในแต่เรื่องเดียวกัน หรือใช้คำพูดแบบเดียวกันในเหตุการณ์ที่ต่างกัน

2.3.8 อารมณ์ขันเกิดขึ้นเมื่อเราอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้ที่ทำให้เราขบขัน เช่น ในสังคมที่ถือว่าวัตถุเป็นใหญ่ คนรวยข่มหัวเราะคนจน

2.3.9 อารมณ์ขันอาจจะเกิดจากการแปรสภาพจากความตึงเครียดเป็นความจริง เช่น การล้อเลียน ลักษณะของนักหลอกลวงมนุษย์กำลังถูกกระชากหน้ากาก อารมณ์ขันแบบนี้ไม่ใช่อารมณ์ขันแบบ ร่าเริงเสมอไปแต่มันจะมีอารมณ์ซึ่งซึ้งแสบแฝงอยู่

2.3.10 อารมณ์ขันเกิดเมื่อความคิดมุ่งไปยังจุด ๆ หนึ่งแต่แล้วก็จบลงอีกอย่างหนึ่งแบบที่ไม่คาดคิดมาก่อน และอารมณ์ขันเช่นนี้ยังขึ้นอยู่กับความรู้เสคนัยหรือการรู้ภูมิหลังของเรื่องด้วย

สาเหตุการเกิดอารมณ์ขันเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถเลือกกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้รับ

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันมีหลายประการส่งผลให้เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขันขึ้น สามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ อารมณ์ขันที่มีลักษณะในทางน่ากลัว ก้าวร้าว ต่ำต้อย และ อารมณ์ขันที่มีลักษณะเป็นสิ่งบริสุทธิ์ สนุกสนาน ไม่มีพิษภัย ทั้งนี้อารมณ์ขันทั้ง 2 ลักษณะมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีอารมณ์ขัน 3 ทฤษฎี คือ (Blistein, 1990 : 564-593, อ้างถึงใน สเปน ตัน โสภณ, 2538 : 28-30)

2.4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความเหนือกว่าและความต่ำต้อย

ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าผู้หัวเราะอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่า ส่วนเป้าหมายที่ถูกหัวเราะอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำต้อยกว่า ผู้ที่มีความคิดเห็นตรงกับทฤษฎีนี้ได้แก่

เพลโต (Plato) มีความเชื่อว่าคนเราจะหัวเราะสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระและสิ่งที่ไม่เข้าเรื่องเข้าราว ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) มีความคิดว่าความขบขันเป็นลักษณะหนึ่งของความน่าเกลียด และเป็นความผิดพลาด หรือความผิดปกติของรูปลักษณะประการหนึ่ง สำหรับฮอบบ์ (Hobb) กล่าวว่าอาการหัวเราะนั้นเกิดจากการรับรู้ถึงความเหนือกว่าของตนเอง โดยเปรียบเทียบความบกพร่องของคนอื่นกับลักษณะที่ดีของตนเอง และเบน (Bain) มีความคิดว่าเมื่อคนเราหัวเราะเขาผู้อื่น เราไม่จำเป็นต้องรู้สึกว่าเหนือกว่าเขา และการเขาเหยียดนั้นไม่จำกัดจะมีเฉพาะบุคคลเท่านั้น คนเรายังสามารถหัวเราะเขาอุดมการณ์ ความคิด และสถาบันต่าง ๆ ได้

2.4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่สอดคล้อง การผิดความคาดหมาย และความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่ไปด้วยกันไม่ได้

ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าสิ่งที่จะทำให้ขบขันได้นั้นเกิดจากการผิดความคาดหมายในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น คาดหมายว่าจะมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นตามประสบการณ์ที่เคยพบมา แต่เหตุการณ์ที่

เกิดขึ้นกลับเปลี่ยนไปอย่างไม่คาดคิดซึ่งจะทำให้เกิดความขบขันทันที ผู้ที่มีความคิดตามทฤษฎีนี้ได้แก่

ซิดนีย์ (Sidney) เชื่อว่าคนเรามักจะหัวเราะในเรื่องที่ไม่มีมโนคติต้องและไม่ได้ สักส่วน กับตัวเอง ในขณะที่สมิธ (Smith) กล่าวว่าสาเหตุของการหัวเราะอยู่ที่ความไม่สอดคล้องกันและทำให้เกิดความประหลาดใจ ส่วนพาสกาล (Pascal) มีความเห็นว่าคนเราจะหัวเราะได้เมื่อเกิดความแตกต่างกันของสิ่งที่เราคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเคนท์ (Kent) ก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน สำหรับแฮซลิตท์ (Hazlitt) มีความเห็นว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันคือความไม่สอดคล้อง การไม่เชื่อมโยงกันของความคิดหนึ่งกับความคิดอื่น หรือความขัดแย้งกันของความรู้สึกละเอียด ๆ และโชเพนฮาวเออร์ (Schopenhauer) กล่าวว่าสาเหตุของการหัวเราะคือการรับรู้อย่างฉับพลันถึงความไม่สอดคล้องระหว่างความคิดรวบยอดกับความเป็นจริง ตัวอย่างเช่นเรื่องผู้คุมกลุ่มหนึ่งอนุญาตให้นักโทษคนหนึ่งเล่นไพ่ด้วย เมื่อพวกเขาจับได้ว่านักโทษเล่นไพ่โกงก็เลยช่วยกันเตะนักโทษออกจากคุก

ทฤษฎีในกลุ่มนี้คือทฤษฎีหนึ่งคือ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่ไปด้วยกันไม่ได้ของ โคสท์เลอร์ (Koestler) อธิบายว่าเมื่อเหตุการณ์อย่างหนึ่งมีความหมายที่แตกต่างกันไปสองอย่าง และความหมายอย่างหนึ่งของเหตุการณ์นั้นถูกตีความหมายผิดไปเป็นอีกความหมายหนึ่งในทันทีทันใด ความรู้สึกคาดหวังที่หวังในความหมายอย่างหนึ่งแล้วถูกเข้าใจไปอีกอย่างหนึ่งจะถูกปลดปล่อยออกมาเป็นเสียงหัวเราะ

2.4.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการผ่อนคลายความเครียด และการปลดปล่อยความคิดจากการยับยั้งชั่งใจ

ทฤษฎีนี้เห็นว่าอารมณ์ขันเป็นการผ่อนคลายความเครียด หรือความอึดอัดใจของคนเรา ในภาวะปกติ เมื่อเกิดอารมณ์ขันจะทำให้หลุดพ้นจากความเครียดและความยับยั้งชั่งใจ ผู้ที่มีความคิดเห็นตรงกับทฤษฎีนี้ได้แก่

ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่าการหัวเราะเกิดขึ้นเมื่อพลังทางจิตถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ เรื่องตลกที่มีกำเนิดมาจากจิตไร้สำนึกที่มีแนวโน้มไปในทางก้าวร้าวจะผสมผสานเข้ากับความขำเล่นที่ถูกเก็บกดไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก และพลังทางจิตเคยถูกยับยั้งไว้ไม่ให้ก้าวร้าวก็จะถูกปลดปล่อยออกมาเป็นเสียงหัวเราะที่สนุกสนาน นอกจากนี้คิวอี้ (Dewey) เรอโนวัวร์ (Renouvier) และ เพนจอน (Penjon) ก็มีความเห็นคล้ายกันว่า การยิ้มและการหัวเราะเป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงความโล่งใจ ที่ได้พยายามทำงานนั้นจนสำเร็จ

ทฤษฎีอารมณ์ขันทั้งสามทฤษฎีนี้อาจจะกล่าวได้ว่าทฤษฎีกลุ่มแรกค่อนข้างจะจำกัดวงแคบอยู่แต่เพียงด้านการเสียดสี เหน็บแนม เขาะเขี้ยว ถากถาง ทฤษฎีกลุ่มที่สองจะมีความ

ครอบคลุมกว่าทฤษฎีแรกเพราะเกี่ยวข้องไปถึงกลวิธีสร้างสถานการณ์ให้เกิดอารมณ์ขึ้น ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง หรือคิดไปอีกทางหนึ่งแตกต่างไปจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนทฤษฎีในกลุ่มที่สามนี้จะกินความครอบคลุมไปถึงทฤษฎีที่สองด้วย เนื่องจากเห็นว่าอารมณ์ขึ้นเป็นการผ่อนคลายความเก็บกดหรือการสะกดกลั้นความคิดอันต้องห้าม มีลักษณะที่สามารถนำไปอธิบายอารมณ์ที่ขบถล้อเลียนความเคร่งขรึมจริงจัง รวมไปถึงเรื่องเพศหรือเรื่องสัปดนด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขึ้นดังกล่าวอาจใช้เป็นแนวทางหรือกลวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้นของผู้ส่งสารในการนำเสนอสารไปยังผู้รับสารได้

2.5 วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้น

2.5.1 ความหมาย จุดมุ่งหมาย และวิวัฒนาการของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้น

วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้นคือวรรณกรรมที่เขียนขึ้นโดยมุ่งให้ความขบขัน ความเพลิคเพลินแก่ผู้อ่านเป็นจุดประสงค์หลัก และความขบขันนั้นจะต้องมีลักษณะที่สืบเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง (ไกล์รู้ง อามระดิษ, 2533 : 15 -16)

การเขียนวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2537 : 291)

- 1) เพื่อสร้างความบันเทิงใจให้แก่ผู้อ่าน
- 2) เพื่อกระตุ้นความคิดของผู้อ่าน
- 3) เพื่อชี้ให้เห็นจุดบกพร่องของสังคมพร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไข
- 4) เพื่อล้อวรรณกรรม
- 5) เพื่อสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ ให้แก่วงวรรณกรรม

การเขียนวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้นของไทยเริ่มมีตั้งแต่ตอนกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะแรกนิยมเขียนเป็นเรื่องสั้นและเลียนแบบมุขตลกจากเรื่องขำขันของต่างประเทศ ต่อมาวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้นได้รับความนิยมจากผู้เขียนและผู้อ่านมากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบัน เนื่องจากผู้คนเลือกที่จะใช้วรรณกรรมสื่ออารมณ์ขึ้นเป็นเครื่องผ่อนคลายความเครียดที่เกิดจากความตกด้าของเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้วรรณกรรมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาขยายกว้างไปจากเดิม (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2537 : 281-290)

2.5.2 รูปแบบของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน

รูปแบบของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันจำแนกได้ 5 ประเภท คือ (ธิดา โมสิกรัตน์, 2526 : 421-425)

- 1) บทขำขัน
- 2) หัสนิยาย จะเขียนในรูปแบบของเรื่องสั้น นิทาน นวนิยาย และบทละครพูด
- 3) หัสดิ จะเขียนในรูปแบบของบทความและสารคดีท่องเที่ยว
- 4) บทร้อยกรอง สามารถเขียนได้ทั้งแนวยึดฉันทลักษณ์เดิมและแนวประยุกต์

ฉันทลักษณ์ใหม่

- 5) การ์ตูน

นอกจากนี้สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 306-307) ได้แบ่งรูปแบบของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันตามจุดมุ่งหมายและแนวการเขียนออกเป็นเรื่องชวนหัว เรื่องเหน็บแนม และเรื่องล้อคังนี้

1) เรื่องชวนหัว คือเรื่องทีอ่านแล้วทำให้ขบขัน ขณะเดียวกันก็มักจะมีลักษณะทำให้ผู้อ่านได้คิดในขณะที่เกิดความขบขัน และการเขียนเรื่องชวนหัวมักจะเป็นเรื่องที่มีขนาดสั้น เช่น บทขำขันไปปฐวี ของ L.ก.ส. นวนิยายชุดสามเกลอ ของ ป. อินทรปาลิต สารคดีท่องเที่ยวเรื่อง ถกเขมร ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

2) เรื่องเหน็บแนม คือเรื่องทีเขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้สิ่งที่ถูกเหน็บแนมมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขไปในทางที่ดีและถูกต้อง เช่น บทละครเรื่องเรื่องตั้งจิตคิดคลัง พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 บทความชุดเรื่องอย่างว่า ของนายวิชาญ เรื่องสั้นเรื่องขอขอบคุณกะ ของวัฒน์ วรรณยางกูร เป็นต้น

3) เรื่องล้อ คือวรรณกรรมทีผู้แต่งเขียนขึ้นเพราะมีจุดประสงค์จะล้อเลียนวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งทีมีผู้อื่นเขียนไว้ก่อนแล้ว เช่น งานร้อยกรอง ชื่อ ถิศจักรสู่สัจจะ ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบี๋ย (ไพบุลย์ วงษ์เทศ) ในหนังสือฉันจึงมาหาความหอยทีเขียนล้อบทร้อยกรอง ชื่อ จักรสู่สัจจะ ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นวนิยายเรื่องอยู่กับโก ของหอย บางขุนพรหม ทีเขียนล้อนวนิยายเรื่องอยู่กับกึ่ง ของหอย บูรพา

จากการศึกษารูปแบบของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันอาจกล่าวได้ว่าความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของสตีวิมจัดอยู่ในรูปแบบหัสดิ และมีลักษณะเป็นเรื่องชวนหัวและเหน็บแนมด้วย

2.5.3 เนื้อหาของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน

เนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันมักเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั่วไป สำหรับเรื่องที่ทำให้สังคมไทยรู้สึกขบขัน ทศนีย์ กระจ่างอินทร์ (2521 : 92-104) สรุปว่ามี 3 ลักษณะ คือ

- 1) เรื่องที่ทุกคนพร้อมที่จะขันอยู่แล้ว ได้แก่ เรื่องตลก เรื่องสัปดน เรื่องเพศ
- 2) เรื่องที่น่าสนใจเนื่องจากเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์ในสังคมได้แก่ เรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม
- 3) เรื่องที่ไม่ค่อยมีใครนึกถึงเพราะเห็นว่าไม่สำคัญหรือไร้สาระ ได้แก่ เรื่องอาหาร การกิน การท่องเที่ยว งานอดิเรก

ทั้งนี้ กัญญา นาคสิทธิวงศ์ (2531 : 149-152) ได้แบ่งเนื้อหาที่สามารถสร้างอารมณ์ขันเป็น 5 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับนวรรตน์ อนุสรณ์ศรีเจริญ (2543 : 9) ดังนี้

- 1) เรื่องเพศ คือ เรื่องที่กล่าวถึงอวัยวะเพศ พฤติกรรมทางเพศ เรื่องที่ส่อไปในเรื่องเพศ ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงแบบไม่หยาบ โทนหรือไม่โจ่งแจ้งจนเกินไป เพียงแต่กระตุ้นให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความคิดสัปดนเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้เองเท่านั้น
- 2) เรื่องการเมือง คือ เรื่องที่กล่าวถึงระบอบการปกครอง พฤติกรรมของนักการเมือง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง เป็นต้น โดยผู้เขียนจะเสียดสี เหน็บแนมเพื่อให้ผู้อ่านเห็นข้อผิดพลาดของระบบทางการเมือง
- 3) เรื่องเศรษฐกิจ คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจทั้งปัจจุบันและในอนาคต
- 4) เรื่องสังคมและวัฒนธรรม คือ เรื่องที่กล่าวถึงพฤติกรรมของคนในสังคม สภาพแวดล้อม ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ
- 5) เรื่องเบ็ดเตล็ดทั่วไป เช่น เรื่องเหลวไหล เรื่องเกินจริง เรื่องของเด็ก เรื่องการใช้ภาษา

สรุปได้ว่าเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ เรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคมและวัฒนธรรม และเรื่องเบ็ดเตล็ดทั่วไป

2.5.4 แนวคิดของวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน

แม้ว่าวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันจะมีจุดประสงค์หลักคือเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความขบขันบันเทิง แต่ในขณะที่เดียวกันแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขันก็สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี แนวคิดจะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกันและเป็นทัศนะ

ของผู้เขียนที่มุ่งเสนอให้ผู้อ่านได้รับรู้ แนวคิดของวรรณกรรมสามารถแบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ คือ (ไกล่รุ่ง อามระดิษ, 2533 : 45)

- 1) แนวคิดที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ เช่น ลักษณะทางกายภาพ สติปัญญา นิสัย ธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ สภาวะการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์
  - 2) แนวคิดที่สะท้อนภาพและแสดงทัศนะเกี่ยวกับสังคมและการเมือง เช่น ความเชื่อในสังคม ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ
  - 3) แนวคิดเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทย
  - 4) แนวคิดเกี่ยวกับการประพันธ์ เช่น การสื่อเขียนวรรณกรรม
  - 5) แนวคิดเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัว เช่น อุปสรรคของความรัก การเลือกคู่ครอง ปัญหาครอบครัว
  - 6) แนวคิดที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ความสามารถ คุณสมบัติต่าง ๆ
- แนวคิดเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้อ่านเกิดความนึกคิดที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ และความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของสตรีวิมลก็ปรากฏแนวคิดในลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน

2.5.5 กลวิธีการสร้างเรื่องในวรรณกรรมสื่ออารมณ์ขัน

กลวิธีการสร้างเรื่อง คือ กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อสร้างอารมณ์ขัน ทักษิณี กระจ่างอินทร์ (2521 : 111-163) ได้แบ่งกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วไว้ 15 วิธีคือ

- 1) การเสียดสีเหน็บแนม กลวิธีนี้จะใช้กับเรื่องที่กำลังวาทตรง ๆ ไม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดความเคียดแค้นแก่ผู้ที่ถูกกล่าวถึง จึงต้องเขียนแบบเหน็บแนม
- 2) การล้อเลียนสังคม กลวิธีนี้จะใช้เมื่อต้องการชี้จุดบกพร่องของสังคม
- 3) การสร้างเรื่องให้เกินจริง กลวิธีนี้จะเกิดอารมณ์ขันได้เมื่อไม่คำนึงถึงเหตุผล
- 4) การทำให้เป็นเรื่องสำคัญ เป็นกลวิธีที่เรียกอารมณ์ขันได้ทันที เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจ
- 5) การนำวรรณคดีหรือรูปแบบอันลึกลับมาเขียนในแนวจำขัน ผู้เขียนและผู้อ่านจะต้องมีความรู้ทางวรรณคดี จึงจะใช้กลวิธีนี้ได้
- 6) การนำเรื่องของตนเองมาแทรกไว้ในเรื่อง โดยนำข้อบกพร่องหรือปมด้อยของตนเองมาเขียน
- 7) การสร้างเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ให้ไม่สัมพันธ์กัน โดยทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างหนึ่งแล้วเปลี่ยนเป็นเข้าใจอีกอย่างหนึ่งในภายหลัง

- 8) การใช้สัญลักษณ์ กลวิธีนี้จะใช้ในกรณีที่ไม่สามารถกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เพราะขัดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม
- 9) การใช้ภูมิหลังทางสังคมประกอบเรื่อง กลวิธีนี้ผู้อ่านจะต้องรู้ภูมิหลังจึงจะเกิดอารมณ์ขึ้น
- 10) การทำให้เรื่องจบแบบผิดความคาดหมาย เป็นกลวิธีการเขียนเรื่องให้จบลงในลักษณะที่ตรงข้ามกับที่ผู้อ่านคิด
- 11) กำหนดให้บุคคลในเรื่องตีความประสบการณ์ผิด เช่น การทำให้ตัวละครแสดงความเป็น
- 12) การสร้างความขัดแย้งในตัวเอง กลวิธีนี้ผู้เขียนจะสร้างตัวละครให้แสดงกิริยาอาการตามบุคลิกของตน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปตัวละครนั้นก็สำนึกได้ว่า สิ่งที่ทำนั้นไม่น่าจะเกิดขึ้น
- 13) การลวงให้คิด กลวิธีนี้ผู้เขียนจะสร้างเรื่องให้น่าสนใจ แต่แล้วก็จบเรื่องให้เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น
- 14) การใช้ตรรกวิทยาผิด ๆ กลวิธีนี้จะสร้างอารมณ์ขึ้น โดยการบิดเบือนจากสิ่งที่ควรจะเป็นจริง
- 15) การใช้ความรู้ความสามารถทางภาษาวิพากษ์วิจารณ์การใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ
 หนึ่งลักษณะ แซ่ม โซติ (2521 : 65 –215) แบ่งกลวิธีในการสร้างหาसरसในวรรณกรรมร้อยกรองออกเป็น 5 วิธีคือ
- 1) การบรรยายลักษณะหรือพฤติกรรมของตัวละคร และสภาพเหตุการณ์ตรง ๆ วิธีนี้ผู้แต่งต้องรู้จักใช้คำให้เหมาะแก่รูปแบบของงานประพันธ์
  - 2) การเลือกใช้คำ สำนวนโวหาร และวิธีการบรรยาย เพื่อแสดงลักษณะบางประการอันน่าขบขัน ได้แก่ การเลือกเสียงและความหมายของคำซึ่งมีน้ำเสียงไปในทางนำขัน การสร้างภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างยกย่อง การสร้างลักษณะขัดแย้ง การพรรณนาแบบผิดธรรมเนียม การเขียนให้แปลกหรือแสดงออกไป
  - 3) การสร้างบทบาทที่น่าขันในตัวละครหรือบุคคล ตัวละครที่มีบทบาทน่าขันนั้นมีทั้งตัวพระ ตัวนาง จนถึงตัวละครที่เป็นกษัตริย์
  - 4) การเขียนแบบบริวิ คือการนำวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องมาเขียนเป็นเรื่องเดียว
  - 5) การดำเนินเรื่องให้น่าขำขัน ได้แก่ การแทรกหาसरसเพื่อผ่อนคลายความเครียดของผู้อ่านและการดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านผิดความคาดหมาย

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประมวลมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลโดยจำแนกได้ดังนี้

- 1) การล้อเลียนหรือเสียดสี
- 2) การทำให้เป็นเรื่องเพศหรือเรื่องตปดคน
- 3) การสร้างเรื่องให้เกินจริงหรือทำให้เรื่องผิดความจริง
- 4) การลวงให้คิดหรือพลิกความคาดหมาย
- 5) การสร้างตัวละครที่บกพร่องหรือผิดปกติ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขันในวรรณกรรมและสื่ออินเทอร์เน็ตมีดังนี้

ทัศนีย์ กระจ่าอินทร์ (2521) ศึกษาเรื่อง “อารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2453 - 2516” พบว่านักเขียนสร้างสรรค์วรรณกรรมขบขันเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ และมีแก่นะจุดบกพร่องรวมทั้งเสนอวิธีแก้ไขสังคมให้ดีขึ้น โครงเรื่องและเนื้อหาของวรรณกรรมขบขันจะมีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม มีการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะทั้งในการเลือกคำ สำนวนภาษา การตีความหมาย การบรรยาย และการพรรณนา รูปแบบของวรรณคดีที่ปรากฏ ได้แก่ บทพยาน บทละครพูด เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน สารคดี และเรื่องประเภทอินไซด์ สำหรับกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน คือ การเสียดสี เหน็บแนม การล้อสังคม การสร้างเรื่องให้เกินจริง การทำให้เป็นเรื่องตปดคน การนำวรรณคดีหรือรูปแบบทางฉันทลักษณ์มาเขียนในแนวขำขัน การนำเรื่องของตนเองมาแทรกในเรื่อง การสร้างเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ให้ไม่สัมพันธ์กัน การลวงให้คิด การใช้สัญลักษณ์ การใช้ภูมิหลังทางสังคมประกอบเรื่อง การทำให้เรื่องจบแบบผิดความคาดหมาย การกำหนดให้บุคคลในเรื่องตีประสพการณ์ผิด การสร้างความขัดแย้งในตัวเอง การใช้ตรรกวิทยาแบบผิด ๆ และการใช้ความรู้ความสามารถทางภาษาวิพากษ์ วิจาร์ณการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ

ไกรสรุ้ง อามระดิษ (2533) ศึกษาเรื่อง “ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7” พบว่าแก่นเรื่องส่วนใหญ่เสนอแนวความคิดที่ผูกพันกับยุคสมัยและสังคม โครงเรื่องมี 2 ประเภท คือ โครงเรื่องธรรมดาและโครงเรื่องตลกขบขัน ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันจะมีลักษณะแตกต่างจากตัวละครโดยทั่วไปคือ ตัวละครเอกมักเป็นบุคคลที่มีข้อบกพร่องและเป็นฝ่ายแพ้เสมอ การใช้ภาษามีลักษณะเบี่ยงเบนไปจากการใช้ภาษาโดยทั่วไป

และกลวิธีการสร้างความขบขันในการประพันธ์ ได้แก่ กลวิธีการเล่าเรื่อง กลวิธีการเสนอเรื่อง กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง กลวิธีการล้อเลียน และกลวิธีการเสียดสี ซึ่งจะแตกต่างจากสุรพล บัญชูเสรี (2539) ศึกษาเรื่อง “อารมณ์ขัน ใน พล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต” พบว่า กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ของ ป. อินทรปาลิต สามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ อารมณ์ขันที่เกิดจาก บุคลิก อากัปกริยา พฤติกรรม สถานการณ์ และคำพูด โดยผู้แต่งต้องการประชด เสียดสี เยาะเย้ย และล้อเลียนค่านิยมของสังคมไทย

นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาอารมณ์ขันในบทกวีนิพนธ์ คือ นวรัตน์ อนุสรณ์ศรีเจริญ (2543) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทกวีนิพนธ์จากนิเวศสารขายหัวเราะราย สัปดาห์ปี พ.ศ. 2541” สรุปได้ว่า เนื้อหาของบทกวีนิพนธ์สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ เรื่องเพศ เรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคมและวัฒนธรรม และเรื่องเบ็ดเตล็ด ส่วนกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ได้แก่ การเสียดสี การล้อสังคม การสร้างเรื่องให้เกินจริง การทำให้เป็นเรื่อง เพศ การใช้สัญลักษณ์ การทำเรื่องให้จบแบบผิดความคาดหมาย การกำหนดให้บุคคลในเรื่อง ตีความประสมการณ์ผิด การบรรยายหรือการพรรณนาอย่างตรง ๆ การลวงให้คิด และการใช้ วรรณวิทยาแบบผิด ๆ

สอดคล้องกับการศึกษาอารมณ์ขันในเพลง ของ สปีน ต้นโสภณ (2538) เรื่อง “วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งแนวชาวจีน” พบว่าเนื้อหา ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งแนวชาวจีนแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ ความรัก การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เรื่องที่มีนัยเชิงเพศ และเรื่องอื่น ๆ ส่วนกลวิธีการนำเสนออารมณ์ ขันมี 6 กลวิธี คือ การล้อเลียนเสียดสี การใช้ภาษา การสร้างเรื่องให้เกินจริง การหักมุมหรือ พลิกความคาดหมาย การกล่าวถึงข้อบกพร่องของผู้ขับร้อง และอื่น ๆ

นิสาร์ตน์ สุทธิวรรณ (2543) ศึกษาบทกวีนิพนธ์ในสื่ออินเทอร์เน็ตในงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทกวีนิพนธ์เรื่องเพศจากอินเทอร์เน็ต เว็บบอร์ด <http://www.sanook.com/joke>” พบว่าเนื้อหาในบทกวีนิพนธ์เรื่องเพศแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ บทกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงเรื่องเพศโดยตรง บทกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงเรื่องเพศโดยทางอ้อม และบทกวีนิพนธ์ที่ไม่ เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ส่วนกลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันแบ่งออกเป็น 8 ลักษณะ คือ ทำให้เรื่อง จบแบบผิดความคาดหมาย กำหนดให้บุคคลในเรื่องตีความประสมการณ์ผิด ล้อสังคม เล่าเรื่อง เหลวไหลเกินจริง ลวงให้คิด ใช้สัญลักษณ์ ใช้ภูมิหลังทางสังคมประกอบเรื่อง และการพรรณนา หรือบรรยายอย่างตรง ๆ

นอกจากนี้ นางลักขณ์ แจ่ม โขติ (2521) ได้ศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมประเภทร้อย กรองในงานวิจัยเรื่อง “หาสรตในวรรณกรรมร้อยกรองไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - พ.ศ.

2475” พบว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายความเครียด เพื่อล้อเลียนเนื้อหาวรรณกรรม เพื่อเสียดสีเห็นขบขันบุคคลหรือสังคม สำหรับกลวิธีในการแต่งส่วนใหญ่ใช้การบรรยายลักษณะพฤติกรรมของตัวละครหรือบุคคลและสภาพเหตุการณ์ออกมาตรง ๆ กลวิธีอื่น ๆ ได้แก่ การเลือกเสียงและความหมายของคำซึ่งมีน้ำเสียงหรือให้นัยประหวัดสร้างภาพไปในทางนำขัน การสร้างภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างยกย่อง การสร้างลักษณะขัดแย้ง การพรรณนาแบบพิศุขนิยม นิยมนิยม การเขียนให้แปลกหรือแสดงออกไป การเขียนแบบบริวิวิ และการดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านประหลาดใจ โดยหาसरसในรูปแบบของการล้อเลียนวรรณกรรมมีแนวโน้มสร้างความขบขันและได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากกว่าหาसरसในรูปแบบอื่น

จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับอารมณ์ขันข้างต้นส่วนใหญ่จะเน้นศึกษาเนื้อหาและกลวิธี การสร้างอารมณ์ขันในงานเขียนประเภทร้อยแก้วมากกว่าร้อยกรอง และยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาอารมณ์ขันในงานเขียนร้อยแก้วประเภทความเรียงเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอารมณ์ขันในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของ “ศศิวิมล” ในประเด็นของเนื้อหา แนวคิด กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และการใช้ภาษา โดยการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปได้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลในประเด็นต่อไปนี้

1. เนื้อหาและแนวคิด
2. กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน
3. การใช้ภาษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบเนื้อหา แนวคิด กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และการใช้ภาษาในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมล
2. เป็นแนวทางในการศึกษาการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศิวิมลจากหนังสือรวมเรียงความของศิวิมลที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2537 ถึง พ.ศ. 2542 รวมทั้งหมด 7 เล่ม โดยเลือกเรื่องที่มีลักษณะเด่นชัดในการสื่ออารมณ์ขันมาศึกษาเล่มละ 3 เรื่อง รวมความเรียง 21 เรื่อง ดังนี้

1. รวมเรียงความของศิวิมล ปฐมบรรพ ลำดับแรก พ.ศ. 2537 ได้แก่ เรื่องรักข้างรั้ว เรื่องอิทธิพลของรามเกียรติ์ที่มีต่อนักวิชาการไทย และเรื่องสี่สถานสมบัติอสูร
2. รวมเรียงความของศิวิมล ทุตยบรรพ ลำดับสอง พ.ศ. 2539 ได้แก่ เรื่องวิมานนี้สีชมพู เรื่องสมบัติแผ่นดิน และเรื่องชาตुकตัญญู
3. รวมเรียงความของศิวิมล ตติยบรรพ ลำดับสาม พ.ศ. 2540 ได้แก่ เรื่องกลิ่นตบะชวนดม เรื่องความว่างในช่องโหว่ ร่องโป้ในรอยไทย และเรื่องถึงเวลาแล้วหรือยัง
4. รวมเรียงความของศิวิมล จตุตถบรรพ ลำดับสี่ พ.ศ. 2541 ได้แก่ เรื่องจำเลยรัก เรื่องธรรมะจัดสรร และเรื่องเชี่ยวชาญ เสียดศรี
5. รวมเรียงความของศิวิมล ปัญจบรรพ ลำดับห้า พ.ศ. 2541 ได้แก่ เรื่องปัจจัยที่ 5 เรื่องสิ้นรักสิ้นสุข และเรื่องสุสานรัก
6. รวมเรียงความของศิวิมล ฉัษมบรรพ ลำดับหก พ.ศ. 2542 ได้แก่ เรื่องลิ้มชาติ เรื่องปัญหาโลกแตก และเรื่องมารหัวใจ
7. รวมเรียงความของศิวิมล สัตตมบรรพ ลำดับเจ็ด พ.ศ. 2542 ได้แก่ เรื่องมนุษย์สัมพันธ์ เรื่องหลงสมมุติ และเรื่องดอกไม้ใกล้มือ

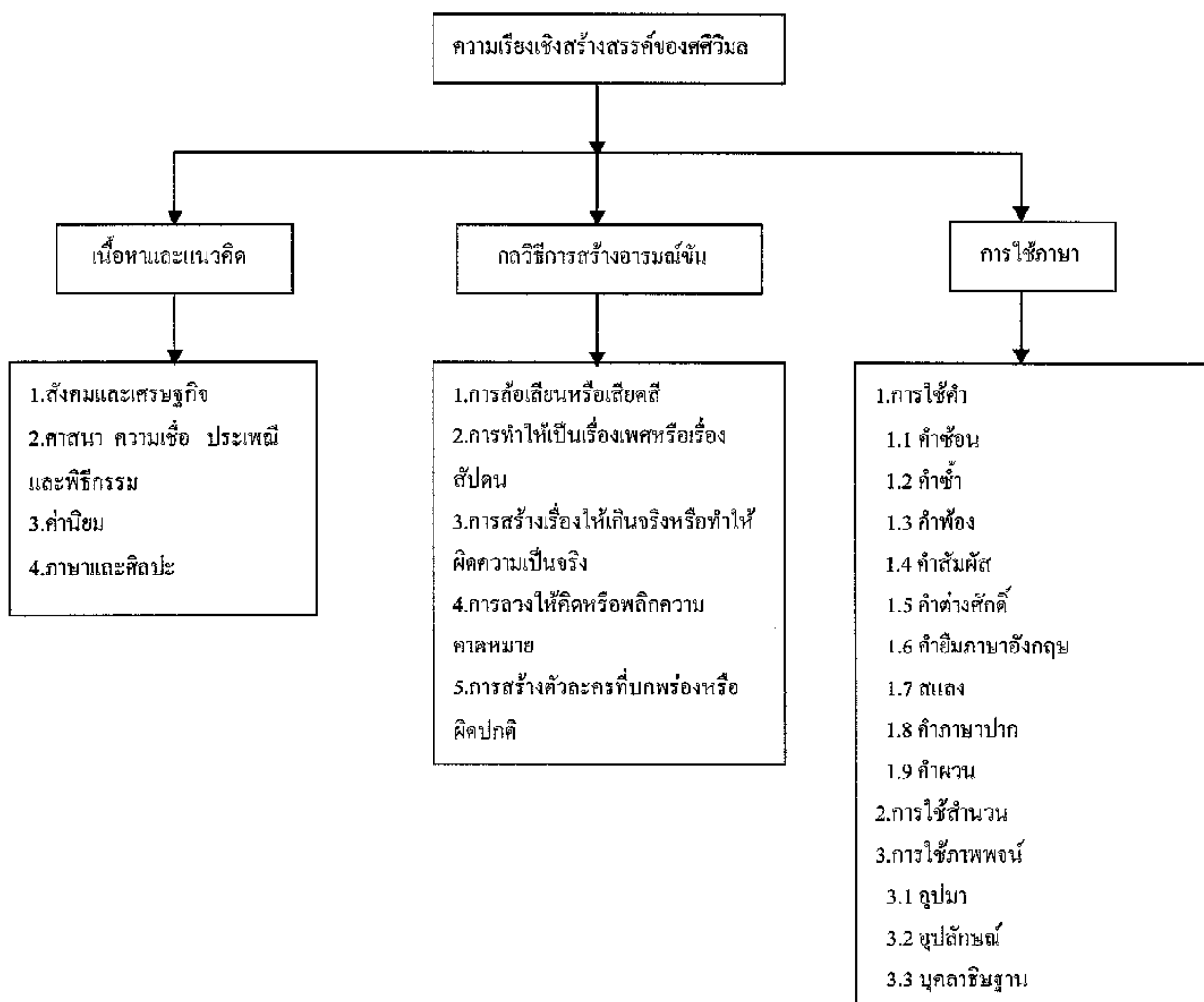
นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง งานเขียนที่มีลักษณะสร้างสรรค์ในการนำเสนอเนื้อหา แนวคิด และการใช้ภาษา ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดสติปัญญาและความประทับใจ
 กลวิธีการสร้างเรื่องขบขัน หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดความขบขัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องอารมณ์ขันในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลมีดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 สํารวจเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน และความเรียง
  - 1.2 รวบรวมความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลตามขอบเขตของการวิจัย
2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.1 วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิด
  - 2.2 วิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน
  - 2.3 วิเคราะห์การใช้ภาษา
3. ขั้นตอนการรายงานผล
  - 3.1 เสนอผลการวิเคราะห์
  - 3.2 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ